

V dnešní době se otázka vymáhání zásad právního státu ze strany EU skloňuje zejména v souvislosti s Polskem a Maďarskem. Zapomíná se při tom na fakt, že obdobné otázky se řešily před sedmi lety v souvislosti s Rumunskem a Bulharskem. Ještě dříve se pak řešily také záruky spravedlivého soudního procesu ve Francii¹. Tyto precedenty, dle mého soudu, činí tuto problematiku mnohem vážnější a rozšířenější, než se může na první pohled zdát.

Jako vhodné řešení této otázky se nabízí vymáhání zásad právního státu ze strany EU v případě, že takový problém znovu nastane. Domnívám se však, že legislativa a pravomoc EU v tuto chvíli není dostatečně dobře připravená k tomu, aby tuto problematiku mohla účinně řešit. Jsem ale přesvědčen, že po pečlivém zvážení všech argumentů pro a proti vymáhání budou klady jednoznačně převažovat. Z argumentů proti vyplyne několik nedostatků. Ač se tím již esej nezabývá, pokud se je v budoucnu podaří vhodně vyřešit a zapracovat do Mechanismu právního státu, vytvoří se tím funkční nástroj, kterým EU může v případě nutnosti vymáhat zásady právního státu.

Za nejdůležitější argument hovořící pro získání této pravomoci považuji fakt, že sama EU (tehdy ESUO) kdysi vznikla zejména proto, aby zabránila vypuknutí další války. Měla toho dosáhnout dlouhodobou ekonomickou spoluprací mezi členskými státy, zejména pak vzájemným mezistátním obchodem. Takový obchod ale může být přínosný jedině tehdy, pokud si obě strany obchodu mohou být jisty, že svými financemi nebo produkty nepodporují rozvíjení aktivit, které zcela odporují definicím uvedeným ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Ty musí bez rozdílu dodržovat veškeré členské státy OSN². V kontextu EU mám na mysli zejména články 2., 7., 8., 10., 18. a 19. této Úmluvy³. V obdobném duchu se ale nese také čl. 2 smlouvy o EU. Pokud některý z obchodujících států tyto články nedodržuje, do obchodu se tak zákonitě dostává podezírání, nedůvěra, morální dilema, ale zejména neochota spolupráce. Takové prostředí tvoří ideální podmínky pro nové konflikty. Těm má ale EU ze své podstaty předcházet. S deklarací lidských práv i smlouvou o EU navíc souhlasily všechny členské státy Unie. Kontrola, popř. vymáhání těchto dvou dokumentů by tak měla být samozřejmostí.

---

¹ Co je to právní stát? A proč je důležité jej respektovat? – EURACTIV.cz. EURACTIV.cz – Evropská unie v českých souvislostech [online]. Copyright © 1999 [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/co-je-to-pravni-stat-a-proc-je-dulezite-jej-respektovat/>

² Universal Declaration of Human Rights | United Nations. Welcome to the United Nations [online]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

³ http://www.lidskaprava.cz/uploads/03_dokumenty/04_uvod/00_VDLP_UDHR-.pdf

Důležitým argumentem je, že EU se z ekonomického spolku stala také spolkem politickým. Dnes jsme tak ve fázi, kdy EU často vystupuje jako jeden stát-např. při podpisu mezinárodních smluv či úmluv. Své jednoty využívá také v situacích, kde je třeba co nejsilnější hlas celého kontinentu. Dnes se jedná třeba o vymáhání lidských práv v Číně nebo Bělorusku. Z politické role EU profitují členské státy také mezi hranicemi EU, a to mj. díky Schengenskému prostoru. Kdyby členské státy nedodržovaly zásady právního státu, váha stanovisek EU ve světě by nikdy nebyla tak velká. Státy unie by totiž nemohly kritizovat bezpráví v jiných státech, když by samy v různě velké míře vládu práva omezovaly. Obávám se také, že obdobně by byla poškozena myšlenka volného pohybu osob. Když státy porušují zásady právního státu, jen stěží mezi nimi může probíhat zcela svobodný pohyb. Občané EU by totiž při jakékoli kooperaci s takovými státy žili jen ve strachu a obavách.

Členské státy navíc s politickou rolí EU buď souhlasili při vstupu, nebo se na rozšíření působnosti EU přímo podíleli. Mělo by tak být samozřejmostí, že pokud EU za nás převzala roli vyjednávací, měla by alespoň částečně převzít i roli kontrolní. A obdobně, pokud čerpáme výhody toho, že EU je i vnitřně často vnímána jako jeden stát, měli bychom také přijmout to, že tento stát pro svou prosperitu potřebuje vymáhat dodržování pravidel právního státu, které si navíc samy členské státy navrhly a schválily. V opačném případě by Evropská unie zcela přišla o svůj řád a integritu.

Zdá se mi, že možná jediným zásadním argumentem proti vymáhání těchto zásad je forma, jakou by si tuto novou pravomoc interpretovali občané dotčených států. Ukazuje se totiž, že problémy se zásadami právního státu (a dodržováním legislativy EU) mají v tuto chvíli především státy bývalého východního bloku⁴. V těchto státech jsou zatím mladé, a tedy velmi křehké, demokracie, které zatím nemůžou konkurovat spolehlivým vyspělým demokraciím známým ze západního světa. To vede k tomu, že některé skupiny občanů těchto států si také často mylně vykládají roli, funkce či pravomoc Evropské unie. Stále také velmi neradi akceptují jakékoli vměšování do vnitřních záležitostí svého státu. Automaticky jej totiž považují za diktát a narušení národní suverenity. Oprávněně se tak domnívám, že tato nová role EU by ještě hlouběji podkopala důvěru v EU u části občanů těchto států.

---

⁴ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-07-16/what-s-european-law-and-what-happens-when-it-s-broken-quicktake>

Obávám se, že obdobný problém s interpretací by mohl nastat také na úrovni obviněných států. Precedenty např. v podobě sporu o důl Turów či diskriminace LGBT komunity⁵ totiž ukazují, že státy obviněné z porušování zásad a pravidel EU se samy stavějí do role utlačovaného státu, kterému EU diktuje, jak se zachovat. Zapomínají při tom však na fakt, že s těmito pravidly samy dříve souhlasily a EU tedy jen kontroluje jejich dodržování.

Opomenout nesmíme fakt, že většina občanů, kteří jsou skeptičtí k takovému vměšování EU do záležitostí členských států, tíhnou k nacionalismu a jsou spíše euroskeptičtí. (přímá úměra nacionalismu a euroskepticismu byla prokázána četnými studiemi).⁶ Jiné studie (STEM, 2019) ukazují, že euroskeptici vnímají snahu příznivců EU vysvětlit roli EU spíše jako nadřazené poučování. Je namístě předpokládat, že obdobná snaha o vysvětlení by nastala i v námi diskutovaném případě. Dá se tedy očekávat, že diskuse by mohla silně eskalovat napětí ve společnosti a dále zhoršovat již tak napjatou atmosféru mezi občany dotčených států.

Mnoho politických stran i občanů členských států EU, které jsou součástí bývalého východního bloku, bere EU jako „kotvu na západ.“ Legislativa, která by umožnila EU vymáhat dodržování zásad právního státu, musí svou podstatou této kotvě tvořit pevný přístav.

---

⁵ VIDEO: Kauza Turów ukazuje, že Polsko je na cestě ven z EU - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesko-a-eu/cafe-evropa-turow-polsko.html>

⁶ Nationalist citizens are more likely to be Eurosceptic EUROPP. LSE Blogs | Expert analysis & debate from LSE [online]. Copyright © LSE 2022 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/05/13/nationalist-citizens-are-more-likely-to-be-eurosceptic-but-patriotism-appears-to-increase-support-for-the-eu/>